

مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

محمد قربانی گلشن آباد*

منوچهر محمدی**

چکیده

جمهوری اسلامی ایران دارای مؤلفه‌های فرهنگی غنی و ارزشمندی است که متأثر از آموزه‌های متعالی اسلام و به‌ویژه مکتب اهل بیت علیهم‌السلام است؛ به این خاطر می‌تواند دیپلماسی فرهنگی فعال‌تری از خود نشان دهد. سؤال اصلی مقاله حاضر این است که دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران واجد و حامل چه مؤلفه‌هایی است؟ و کدام‌یک از مؤلفه‌ها از اهمیت بالاتری برخوردار است؟ فرضیه پژوهش عبارت است از اینکه مؤلفه‌های ارزشی - بینشی، مهم‌ترین دسته از مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی به‌شمار می‌آیند.

روش پژوهش، به‌صورت توصیفی - تحلیلی و کاربردی است که ضمن مصاحبه با نخبگان و صاحب‌نظران، از تحقیقات گسترده کتابخانه‌ای و اسنادی نیز بهره برده است. نتیجه پژوهش حاضر نشان می‌دهد که مؤلفه‌های ارزشی - بینشی، بیشترین درجه اهمیت را از نظر صاحب‌نظران و در مقایسه با سایر مؤلفه‌ها به خود اختصاص داده است و البته میزان موفقیت بیشتری، هم در شرایط فعلی و هم در شرایط آتی (۱۴۰۴) خواهیم داشت.

واژگان کلیدی

دیپلماسی، دیپلماسی فرهنگی، مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی، جمهوری اسلامی ایران.

mo.ghorbani@urmia.ac.ir

* عضو هیئت علمی گروه معارف اسلامی دانشگاه ارومیه.

** استاد دانشگاه و مدیر گروه علوم سیاسی موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی علیه‌السلام. prof.mohammadi@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۸/۲۵

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۱/۱۸

طرح مسئله

می‌دانیم که نظام جمهوری اسلامی ایران بر مبنای ارزش‌ها و آموزه‌های متعالی دین مبین اسلام و مکتب اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام شکل گرفته است و این امر ماهیت نظام جمهوری اسلامی ایران را از دیگر نظام‌های حال حاضر جهان، متفاوت و یا حتی در مواردی متباین می‌کند. بنابراین می‌توان گفت مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مبتنی و منبعث از ارزش‌های پایه و بنیادین نظام اسلامی و زمینه‌های زیر است:

- ارائه تصویری روشن و شفاف از فرهنگ و تمدن اسلامی - ایرانی به‌عنوان یکی از تمدن‌های فاخر جهان؛

- ارائه تصویری روشن و شفاف از نظام سیاسی جمهوری اسلامی ایران، مبتنی بر نظریه ولایت مطلقه فقیه و مردم‌سالاری دینی؛

- تصویرسازی مناسب، جذاب و اقناعی از مواضع، عملکرد و سیاست خارجی جمهوری اسلامی (مبارزه با صهیونیسم، تروریسم و نظام سلطه جهانی، حمایت از محور مقاومت، حمایت از مردم مظلوم فلسطین، لبنان، عراق، سوریه و ...، هم‌گرایی و وحدت جهان اسلام و ...).

شناخت دقیق مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی و برشماری آن، ضمن لحاظ درجه اولویت و اهمیت آن از نگاه صاحب‌نظران، پژوهشی سترگ و البته مسئله‌ای راهبردی است و خود، توان تمرکز چندین مقاله را داراست.

با این وجود و نظر به اهمیت مسئله، جهت برشماری مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ضمن بهره‌برداری از روش کتابخانه‌ای و اسنادی، مصاحبه با صاحب‌نظران حوزه دیپلماسی فرهنگی و البته مشاهده میدانی در حد وسع و امکان، مورد توجه قرار گرفته است. بدیهی است با شناخت مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، می‌توان به مثابه فرمولی در جهت توجه و تمرکز بر این مؤلفه‌ها، متناسب با وزن و سهم (اولویت / اهمیت) هریک از آنان، سیاست خارجی فعال‌تر و البته مؤثرتر پیش گرفت.

در این راستا سعی شد، با جلسات متعددی که با نخبگان و صاحب‌نظران حوزه دیپلماسی فرهنگی برگزار شد، مهم‌ترین مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران را مبتنی بر بازخوانی دقیق اساسنامه‌ها، آیین‌نامه‌ها و چشم‌انداز نهادها، سازمان‌ها و دستگاه‌های مرتبط با دیپلماسی فرهنگی برشمیریم.

بنابراین با برگزاری جلسات زیادی، در ابتدا فهرستی طولانی از مؤلفه‌ها احصا شد و سپس با ترکیب و تلفیق به جمع‌بندی اولیه رسید. بعد همین مؤلفه‌ها براساس پرسش‌نامه‌ای به استحضار صاحب‌نظران و نخبگان رسید تا با وزن‌دهی، ضمن اولویت‌بندی و درجه اهمیت، روشن شود که کدام دسته از مؤلفه‌ها از اولویت بالایی برخوردار است و ما در عمل و نظر در کدام بخش از مؤلفه‌ها موفق و یا در کدام بخش ناموفق عمل کردیم که رویکرد آسیب‌شناسی به موضوع، خواهد داد.

براساس جمع‌بندی، ترکیب و تلفیق نظرات متخصصین و صاحب‌نظران، می‌توان مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران را در چهار محور عمده احصا کرد:

۱. مؤلفه‌های ارزشی - بینشی

۲. مؤلفه‌های روشی - برنامه‌ای

۳. مؤلفه‌های نهادی - سازمانی

۴. مؤلفه‌های کنشگری - کارگزاری

روشن است که هرکدام از مؤلفه‌های فوق، شامل گزاره‌های متعدد و متکثری است که تلاش شد، جهت اجتناب از پراکندگی و تعدد، با تأیید و اجماع نظر نخبگان، هرکدام از محورها، در ده گزاره مهم تلفیق یابد تا از اطاله کلام جلوگیری شود.

مؤلفه‌های ارزشی - بینشی

۱. تبلیغ و ترویج فرهنگ غنی اسلامی و شیعی؛

۲. هم‌گرایی و وحدت جهان اسلام و اخوت اسلامی؛

۳. معرفی و تبیین الگوی سیاسی و حکمرانی مترقی مبتنی بر معارف اسلامی (مردم‌سالاری دینی و ولایت فقیه)؛

۴. تقویت اقتدار فرهنگی، سیاسی و اقتصادی جهان اسلام؛

۵. تحکیم محور مقاومت علیه امپریالیسم و صهیونیسم؛

۶. ترویج و تبلیغ فرهنگ عاشورا (ایثار، شهادت، ظلم ستیزی و ...)

۷. تبیین مفهوم انتظار و مهدویت در معارف اسلامی و شیعی؛

۸. تصویرسازی روشن از رشد، توسعه و پیشرفت علمی، فرهنگی و هنری ایران اسلامی؛

۹. تبلیغ جاذبه‌های زیارتی و سیاحتی ایران؛

۱۰. ترویج زبان و ادبیات فارسی به‌عنوان زبانی برای فهم فرهنگ و تمدن فاخر ایرانی و اسلامی.

مؤلفه‌های روشی - برنامه‌ای

۱. بهره‌برداری متناسب از رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی به‌ویژه رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی نوین (دیپلماسی رسانه‌ای - سایبر دیپلماسی)؛
۲. بهره‌برداری از قالب‌ها و شیوه‌های هنری به‌ویژه در حوزه‌های سینمایی، نمایشی، موسیقی و ... (دیپلماسی هنری)؛
۳. برگزاری و برقراری کلاس‌ها و کرسی‌های آموزش زبان و ادبیات فارسی؛
۴. دایر کردن رشته‌های تحصیلی مرتبط با ایران شناسی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشورهای دیگر؛
۵. برگزاری هدفمند مسابقات فرهنگی، علمی، ورزشی، هنری و در راستای اهداف دیپلماسی فرهنگی و انتقال مفاهیم ارزشی و بینشی؛
۶. استفاده از جذابیت‌های گردشگری، سنن ملی و محلی ایرانیان؛
۷. ترجمه متون ادبیات ایرانی و اسلامی به زبان‌های رایج جوامع هدف؛
۸. برگزاری محافل فرهنگی، ادبی، هنری و ...؛
۹. شبکه‌سازی مخاطبان دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران؛
۱۰. اعزام هدفمند سخنرانان، مبلغین، هنرمندان، نویسندگان و ... به کشورهای هدف.

مؤلفه‌های نهادی - ساختاری

۱. استفاده از ظرفیت نهادها و سازمان‌های بین‌المللی (یونسکو، آی‌سسکو و ...)
۲. استفاده از ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد بین‌المللی؛
۳. استفاده از ظرفیت رسانه‌های بین‌المللی (به‌ویژه رسانه‌های همسو)؛
۴. استفاده از ظرفیت نهادها و سازمان‌های همیار و خدمت‌رسان (جمعیت هلال احمر، کمیته امداد امام خمینی و ...)
۵. استفاده از ظرفیت سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی به‌عنوان اصلی‌ترین متولی دیپلماسی فرهنگی؛
۶. استفاده از ظرفیت سازمان صداوسیما به‌عنوان مهم‌ترین سازمان متولی دیپلماسی رسانه‌ای؛
۷. استفاده از ظرفیت شورای عالی انقلاب فرهنگی به‌عنوان قرارگاه فرماندهی و سیاست‌گذاری فعالیت‌های فرهنگی؛
۸. استفاده از ظرفیت نهادها و دستگاه‌های زیر نظر مقام معظم رهبری؛

۹. استفاده از ظرفیت سایر وزارتخانه‌ها، نهادها و سازمانهای مرتبط (وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ورزش و جوانان، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، جامعة المصطفی و ...):
۱۰. استفاده از ظرفیت وزارت امور خارجه به‌عنوان مهم‌ترین و اصلی‌ترین نهاد متولی دیپلماسی.

مؤلفه‌های کنشگری - کارگزاری

۱. جذب و بکارگیری دیپلمات‌های فرهنگی متخصص و متعهد؛
۲. تربیت نیروی انسانی کارآمد جهت انجام دیپلماسی فرهنگی در حوزه‌های گوناگون؛
۳. زمینه‌سازی مسئولین و مقامات رسمی دیپلماتیک کشور جهت انجام مؤثر فعالیت مرتبط دیپلماسی فرهنگی؛
۴. بهره‌برداری از ظرفیت ایرانیان مقیم خارج از کشور به‌ویژه اساتید و دانشجویان ایرانی؛
۵. فعال‌سازی مناسب نخبگان هوادار و همسو با نظام جمهوری اسلامی ایران؛
۶. بهره‌برداری از ظرفیت ورزشکاران اعزامی به مسابقات جهانی؛
۷. بهره‌برداری از ظرفیت اساتید حوزه و دانشگاه؛
۸. بهره‌برداری از ظرفیت هنرمندان و نویسندگان؛
۹. بهره‌برداری از ظرفیت بانوان دانشمند و متفکر ایران اسلامی؛
۱۰. بهره‌برداری از ظرفیت فارغ‌التحصیلان و دانشجویان خارجی دانشگاه‌های ایران.

جامعه آماری

جامعه آماری پژوهش حاضر عبارتند از ۶۵ نفر از کارشناسان و نخبگان راهبردی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران که در وزارتخانه‌ها، نهادها و دستگاه‌های گوناگون مرتبط فعالیت می‌کنند. ملاک انتخاب صاحب‌نظران و نخبگان برای تعیین جامعه آماری عبارت است از «تسلط کافی به موضوع دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران از حیث علمی و تجربی».

حجم نمونه

زمانی که نه از واریانس جامعه و نه از احتمال موفقیت و یا عدم موفقیت متغیر اطلاع داریم و نمی‌توان از فرمول‌های آماری برای برآورد حجم نمونه استفاده کرد، از جدول مورگان استفاده می‌کنیم. این جدول حداکثر تعداد نمونه را می‌دهد.

روشن است است در جایی که نمی‌توانیم از همه فعالان حوزه دیپلماسی فرهنگی (و عمومی) طرح سؤال کنیم، یکی از بهترین روش‌ها استفاده از روش مصاحبه با نخبگان است. حجم نمونه با استفاده از روش مورگان و با احتساب کلیه کسانی که به روش نخبگی در ارائه نظرات تخصصی در این پژوهش استفاده شده، ۵۶ نفر محاسبه شده است.

مشخصات پاسخ‌گویان

جدول توزیع پاسخ‌گویان براساس تحصیلات

تحصیلات	فراوانی	درصد (تقریبی)
کارشناسی ارشد (یا معادل حوزوی آن)	۲۴	۴۳
دکتری (یا معادل حوزوی آن)	۳۲	۵۷
جمع کل	۵۶	۱۰۰

جدول توزیع پاسخ‌گویان براساس جنسیت

جنسیت	فراوانی	درصد (تقریبی)
آقا	۵۱	۹۱
خانم	۵	۹
جمع کل	۵۶	۱۰۰

جدول توزیع پاسخ‌گویان براساس سن

گروه سنی (سال)	فراوانی	درصد (تقریبی)
۳۰ - ۴۰	۱۸	۳۲
۴۱ - ۵۰	۲۹	۵۲
بیش از ۵۱	۹	۱۶
جمع کل	۵۶	۱۰۰

جدول توزیع پاسخ‌گویان برحسب حضور دیپلماتیک فرهنگی در کشورهای گوناگون

حضور دیپلماتیک فرهنگی (برحسب سال)	فراوانی	درصد (تقریبی)
یک سال و کمتر از یک سال	۱۸	۳۲
یک سال تا دو سال	۲۷	۴۸
بیش از دو سال	۱۱	۲۰
جمع کل	۵۶	۱۰۰

جدول توزیع پاسخ‌گویان براساس شغل

مشاغل	فراوانی	درصد (تقریبی)
عضو هیئت علمی دانشگاه	۱۱	۲۰
وزارت امور خارجه	۹	۱۶
سازمان فرهنگ و ارتباطات (رایزنی فرهنگی - مبلغین دینی و فرهنگی)	۱۵	۲۷
وزارت علوم، تحقیقات و فناوری (رایزنی علمی)	۲	۳/۵
جامعه المصطفی	۶	۱۱
جامعه المرتضی	۲	۳/۵
سازمان حج و زیارت	۳	۵
سازمان صداوسیما (معاونت برون‌مرزی)	۵	۹
سایر	۳	۵
جمع کل	۵۶	۱۰۰

ساخت پرسش‌نامه مؤلفه‌ها

در ساخت پرسش‌نامه مرتبط با مؤلفه‌های دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، جلسات گوناگون زیادی با اساتید بزرگوار راهنما، مشاور، صاحب‌نظران و کارشناسان برگزار شد که گستردگی و تنوع محورها، باعث شد جهت انسجام در چهار بخش عمده تقسیم‌بندی شود. البته برخی از اساتید معتقد بودند که تنها مؤلفه‌های ارزشی - بینشی واجد خصوصیات مؤلفه بودن هستند ولی عده دیگر هم معتقدند که سایر محورها هم ملاک قابل اهمیتی است. بنابراین علی‌رغم تأکید اساتید بر مؤلفه‌های ارزشی - بینشی، سایر مؤلفه‌ها هم با قید عباراتی آورده شد و پس از تدوین و طراحی مقدماتی پرسش‌نامه مجدداً جهت سنجش و ارزیابی «اعتبار محتوایی» آن و انجام اصلاحات نهایی و اخذ نقطه‌نظرات در اختیار کارشناسان و صاحب‌نظران قرار گرفت و سرانجام با دقت و وسواس فراوان و انجام اصلاحات تکمیلی، ویرایش نهایی پرسش‌نامه صورت گرفت. پرسش‌نامه به همراه مصاحبه حضوری با صاحب‌نظران و نخبگان تکمیل شده و سپس در نرم‌افزارهای excel و spss وارد و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

پایایی پرسش‌نامه

قابلیت اعتماد، پایایی^۱ یا یک پرسش‌نامه یا ابزار اندازه‌گیری، از موضوعات بسیار مهم در امر جمع‌آوری اطلاعات و مشاهدات می‌باشد.

1. Reliability.

مفهوم یاد شده با این امر سروکار دارد که ابزار اندازه‌گیری در شرایط یکسان تا چه اندازه نتایج یکسانی به دست می‌دهد. از جمله تعریف‌هایی که برای قابلیت اعتماد ارائه شده است می‌توان به تعریف ارائه شده توسط ایبل و فریسی (ایبل و فریسی، ۱۹۸۹: ۱۷) اشاره کرد:

هم‌بستگی میان یک مجموعه از نمرات و مجموعه دیگری از نمرات در یک آزمون معادل که به صورت مستقل بر یک گروه آزمودنی به دست آمده است. (سرمد و دیگران، ۱۳۷۶: ۱۷)

با توجه به این امر، معمولاً دامنه ضریب قابلیت از صفر (عدم ارتباط) تا ۱+ (ارتباط کامل) است. ضریب قابلیت اعتماد نشانگر آن است که تا چه اندازه ابزار اندازه‌گیری ویژگی‌های با ثبات آزمودنی و یا ویژگی‌های متغیر و موقتی وی را می‌سنجد.

لازم به ذکر است که قابلیت اعتماد در یک آزمون می‌تواند از موقعیتی به موقعیت دیگر و از گروهی به گروه دیگر متفاوت باشد. برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری، شیوه‌های مختلفی به کار برده می‌شود. از آن جمله می‌توان به: الف) اجرای دوباره (روش بازآزمایی)؛ ب) روش موازی (همتا)؛ ج) روش ضریب آلفای کرونباخ و سایر، اشاره کرد.

اجرای دوباره آزمون یا روش بازآزمایی

این روش عبارت است از ارائه یک آزمون بیش از یک‌بار در یک گروه آزمودنی تحت شرایط یکسان. برای محاسبه ضریب قابلیت اعتماد با این روش، ابتدا ابزار اندازه‌گیری بر روی یک گروه آزمودنی اجرا شده و سپس در فاصله زمانی کوتاهی دوباره در همان شرایط، آزمون بر روی همان گروه اجرا می‌شود. نمرات بدست آمده از دو آزمون موردنظر قرار گرفته و ضریب هم‌بستگی آنها محاسبه می‌شود. این ضریب نمایانگر قابلیت اعتماد (پایایی) ابزار است. روش بازآزمایی برای ارزیابی ثبات مؤلفه‌های یک ابزار اندازه‌گیری به کار می‌رود ولی با این اشکال نیز روبه‌رو است که نتایج حاصله از آزمون، مجدد می‌تواند تحت تأثیر تمرین (تجربه) و حافظه آزمودنی قرار گرفته و بنابراین منجر به تغییر در قابلیت اعتماد ابزار اندازه‌گیری گردد.

روش موازی یا استفاده از آزمون‌های همتا

یکی از روش‌های متداول ارزیابی قابلیت اعتماد در اندازه‌گیری‌های روانی - تربیتی، استفاده از آزمون‌های همتا است که شباهت زیادی با یکدیگر دارند ولی کاملاً یکسان نیستند.

ضریب قابلیت اعتماد، براساس هم‌بستگی نمرات دو آزمون هم‌تا به دست می‌آید. خطاهای اندازه‌گیری و کمبود یا عدم وجود همسانی میان دو فرم همتای آزمون (تفاوت در سؤالات یا محتوای آنها) قابلیت اعتماد را کاهش می‌دهد.

ممکن است فرم‌های هم‌تا به‌طور هم‌زمان ارائه نگردد. در این صورت قابلیت اعتماد هم شامل ثبات و همسانی می‌شود. اگر فاصله اجرای فرم‌های هم‌تا زیاد باشد و تغییراتی در ضریب قابلیت اعتماد مشاهده گردد، ممکن است که این تغییر مربوط به عوامل فردی (آزمودنی‌ها)، هم‌تا نبودن آزمون‌ها و یا ترکیبی از هر دو باشد. (سرمد و دیگران، ۱۳۷۶: ۱۸)

روش آلفای کرونباخ

یکی دیگر از روش‌های محاسبه قابلیت اعتماد، استفاده از فرمول کرونباخ است. این روش برای محاسبه هماهنگی درونی ابزار اندازه‌گیری از جمله پرسش‌نامه‌ها یا آزمون‌هایی که خصیصه‌های مختلف را اندازه‌گیری می‌کند به کار می‌رود. در این گونه ابزارها، پاسخ هر سؤال می‌تواند مقادیر عددی مختلف را اختیار کند.

برای محاسبه ضریب آلفای کرونباخ، ابتدا باید واریانس نمره‌های هر زیر مجموعه سؤال‌های پرسش‌نامه (یا زیر آزمون) و واریانس کل را محاسبه کرد. سپس با استفاده از فرمول زیر مقدار ضریب آلفا را محاسبه کرد.

این روش برآوردی از میزان هم‌بستگی میان متغیرهایی که سازه یا مقیاس موردنظر را می‌سازند، به دست می‌دهد. شاخص متداول برای ارزیابی پایایی در این روش، ضریب آلفای کرونباخ می‌باشد. مقدار صفر این شاخص، عدم پایایی مقیاس موردنظر را نشان می‌دهد. در مقابل مقدار عددی ۱ برای این شاخص، بیانگر پایایی کامل مقیاس موردنظر است.

فرمول محاسباتی آلفای کرونباخ به صورت زیر است:

$$\alpha = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{\sum S_i^2}{S_{sum}^2} \right)$$

که در آن S_i^2 واریانس سؤال i ام و S_{sum}^2 واریانس مجموع سؤالات است. بنابراین α به تعداد سؤالات و میزان هم‌بستگی بین آنها بستگی دارد. اگر امتیاز واقعی به سؤالات داده نشود و پاسخ‌های افراد کاملاً به یکدیگر بی‌ارتباط باشد، α به سمت صفر میل می‌کند. اگر تمام سؤالات قابل اعتماد باشند و یک نتیجه را نشان دهند، این ضریب ۱ خواهد بود. در ارتباط با آلفای کرونباخ نکات زیر حائز اهمیت است:

مقدار صفر این ضریب نشان‌دهنده عدم قابلیت اعتماد و +۱ نشان‌دهنده قابلیت اعتماد کامل است.

در خصوص آزمون آلفای کرونباخ مطالب دیگری نیز در بخش آزمون آلفای کرونباخ ارائه شده است.

جدول شماره ضرایب آلفای کرونباخ

ضریب آلفا	تعداد زیر مؤلفه‌ها	مؤلفه‌ها (مقیاس)
۰/۹۲	۱۰	مؤلفه‌های مبتنی بر نظام ارزشی و بینشی
۰/۸۸	۱۰	مؤلفه‌های مبتنی بر روش‌ها، اقدامات و برنامه‌ها
۰/۸۱	۱۰	مؤلفه‌های مبتنی بر نهادها و سازمان‌ها
۰/۸۴	۱۰	مؤلفه‌های مبتنی بر کنشگران و کارگزاران

براساس جدول فوق، همه ضرایب آلفای کرونباخ بالای ۰/۸ بوده و بنابراین پایایی پرسش‌نامه بسیار مطلوب و رضایت‌بخش است.

شیوه نمره‌گذاری و وزن‌دهی به پرسش‌نامه

در پرسش‌نامه حاضر، هر عبارت می‌تواند نمره‌ای از ۱ تا ۹ را به خود اختصاص دهد. نمره ۹ بالاترین وزنی است که پاسخ‌گو (صاحب‌نظر) به عاملی می‌تواند بدهد و معنی آن این است که مؤلفه مزبور بالاترین درجه اهمیت از نظر وی را دارد و نمره ۱ پایین‌ترین و کمترین نمره و یا وزنی است که صاحب‌نظر و پاسخ‌گو می‌تواند به مؤلفه‌ای بدهد که معنی آن این است که آن مؤلفه، کمترین درجه اهمیت را از نظر وی دارد.

البته می‌شد که به‌جای نمره، از کلماتی مثل خیلی با اهمیت، با اهمیت، متوسط، کمتر با اهمیت و بی‌اهمیت هم استفاده کرد که برخی از محققین از این روش استفاده می‌کنند که اشکال این وزن‌دهی این است که از دقت لازم برخوردار نیست و فواصل این نمرات کیفی نادیده گرفته می‌شود.

در ضمن، حال حاضر (۱۳۹۵) به‌عنوان شرایط فعلی و سال ۱۴۰۴ (افق چشم‌انداز) به‌عنوان شرایط آتی در نظر گرفته شده است.

جدول مؤلفه‌های ارزشی - بینشی

ردیف	مؤلفه	میزان اهمیت (وزن مؤلفه)
۱	تبلیغ و ترویج فرهنگ غنی اسلامی و شیعی	۹
۲	هم‌گرایی و وحدت جهان اسلام و اخوت اسلامی	۸/۹
۳	معرفی و تبیین الگوی سیاسی و حکمرانی مترقی مبتنی بر معارف اسلامی (مردم‌سالاری دینی و ولایت فقیه)	۸/۹

۹	تقویت اقتدار سیاسی جهان اسلام	۴
۸/۸	تحکیم محور مقاومت علیه امپریالیسم و صهیونیسم	۵
۸/۵	ترویج و تبلیغ فرهنگ عاشورا (ایثار، شهادت، ظلم‌ستیزی و ...)	۶
۸/۹	تبیین مفهوم انتظار و مهدویت در معارف اسلامی و شیعی	۷
۸/۸	تصویرسازی روشن از رشد، توسعه و پیشرفت علمی، فرهنگی و هنری ایران اسلامی	۸
۸/۵	تبلیغ جاذبه‌های زیارتی و سیاحتی ایران	۹
۷/۸	ترویج زبان و ادبیات فارسی به‌عنوان زبانی برای فهم فرهنگ و تمدن فاخر ایرانی و اسلامی	۱۰
۸۷/۱	مجموع	
۸/۷۰	میانگین هندسی	

جدول مؤلفه‌های روشی - برنامه‌ای

میزان اهمیت (وزن مؤلفه)	مؤلفه	ردیف
۸/۳	بهره‌برداری متناسب از رسانه‌ها و وسایل ارتباط جمعی به‌ویژه رسانه‌ها و شبکه‌های اجتماعی نوین (دیپلماسی رسانه‌ای - سایبر دیپلماسی)	۱
۷/۹	بهره‌برداری از قالب‌ها و شیوه‌های هنری به‌ویژه در حوزه‌های سینمایی، نمایشی، موسیقی و ... (دیپلماسی هنری)	۲
۷/۶	برگزاری و برقراری کلاس‌ها و کرسی‌های آموزش زبان و ادبیات فارسی	۳
۷/۱	دایر کردن رشته‌های تحصیلی مرتبط با ایران شناسی در دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزش عالی کشورهای دیگر	۴
۶/۹	برگزاری هدفمند مسابقات فرهنگی، علمی، ورزشی، هنری و در راستای اهداف دیپلماسی فرهنگی و انتقال مفاهیم ارزشی و بینشی	۵
۶/۳	استفاده از جذابیت‌های گردشگری، سنن ملی و محلی ایرانیان	۶
۸/۱	ترجمه متون ادبیات ایرانی و اسلامی به زبان‌های رایج جوامع هدف	۷
۷/۴	برگزاری محافل فرهنگی، ادبی، هنری و ...	۸
۸/۱	شبکه‌سازی مخاطبان دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران	۹
۷/۲	اعزام هدفمند سخنرانان، مبلغین، هنرمندان، نویسندگان و ... به کشورهای هدف	۱۰
۷۴/۹	مجموع	
۷/۴۶	میانگین هندسی	

جدول مؤلفه‌های نهادی - ساختاری

ردیف	مؤلفه	میزان اهمیت (وزن مؤلفه)
۱	استفاده از ظرفیت نهادها و سازمان‌های بین‌المللی (یونسکو، آیسسکو و ...)	۷/۹
۲	استفاده از ظرفیت سازمان‌های مردم‌نهاد بین‌المللی	۸/۶
۳	استفاده از ظرفیت رسانه‌های بین‌المللی (به‌ویژه رسانه‌های همسو)	۸/۸
۴	استفاده از ظرفیت نهادها و سازمان‌های همیار و خدمت‌رسان (سازمان هلال احمر، کمیته امداد امام خمینی و ...)	۸/۴
۵	استفاده از ظرفیت سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی به‌عنوان اصلی‌ترین متولی دیپلماسی فرهنگی	۹
۶	استفاده از ظرفیت سازمان صداوسیما به‌عنوان مهم‌ترین سازمان متولی دیپلماسی رسانه‌ای	۹
۷	استفاده از ظرفیت شورای عالی انقلاب فرهنگی به‌عنوان قرارگاه فرماندهی و سیاست‌گذاری فعالیت‌های فرهنگی	۹
۸	استفاده از ظرفیت نهادها و دستگاه‌های زیر نظر مقام معظم رهبری	۸/۸
۹	استفاده از ظرفیت سایر وزارتخانه‌ها، نهادها و سازمان‌های مرتبط (وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی، وزارت ورزش و جوانان، وزارت علوم، تحقیقات و فناوری، وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و جامعه المصطفی و ...)	۸/۱
۱۰	استفاده از ظرفیت وزارت امور خارجه به‌عنوان مهم‌ترین و اصلی‌ترین نهاد متولی دیپلماسی	۹
مجموع		۸۶/۶
میانگین هندسی		۸/۶۵

جدول ارزیابی مؤلفه‌های کنشگری - بازیگری

ردیف	مؤلفه	میزان اهمیت (وزن مؤلفه)
۱	جذب و به‌کارگیری دیپلمات‌های فرهنگی متخصص و متعهد	۸/۸
۲	تربیت نیروی انسانی کارآمد جهت انجام دیپلماسی فرهنگی در حوزه‌های گوناگون	۸/۹
۳	زمینه‌سازی مسئولین و مقامات رسمی دیپلماتیک کشور جهت انجام مؤثر فعالیت مرتبط با دیپلماسی فرهنگی	۸/۷
۴	بهره‌برداری از ظرفیت ایرانیان مقیم خارج از کشور به‌ویژه اساتید و دانشجویان ایرانی	۷/۹

۵	فعالسازی مناسب نخبگان هوادار و همسو با نظام جمهوری اسلامی ایران	۸/۱
۶	بهره‌برداری از ظرفیت ورزشکاران اعزامی به مسابقات جهانی	۷/۲
۷	بهره‌برداری از ظرفیت اساتید حوزه و دانشگاه	۸/۳
۸	بهره‌برداری از ظرفیت هنرمندان و نویسندگان	۸/۴
۹	بهره‌برداری از ظرفیت بانوان دانشمند و متفکر ایران اسلامی	۷/۸
۱۰	بهره‌برداری از ظرفیت فارغ‌التحصیلان و دانشجویان خارجی دانشگاه‌های ایران	۷/۷
۸۱/۸	مجموع	
۸/۱۶	میانگین هندسی	

نتیجه

اگر بخواهیم جداول فوق را در یک جدول مشترک آورده و امکان مطالعات مقایسه‌ای فراهم شود، جدول زیر خواهد بود:

مؤلفه‌ها	مجموع	میانگین هندسی (وزن مؤلفه)
ارزشی - بینشی	۸۷	۸/۷۰
روشی - برنامه‌ای	۷۴/۹	۷/۴۶
نهادی - ساختاری	۸۶/۶	۸/۶۵
کنشگری - کارگزاری	۸۱/۸	۸/۱۶

براساس ارزیابی صاحب‌نظران، میزان اهمیت (وزن مؤلفه) مؤلفه‌های ارزشی - بینشی دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، با مجموع ۸۷ از ۱۰۰ و میانگین هندسی ۸,۷۰ از ۹، وزن بیشتری از سایر مؤلفه‌ها را داراست که این بدین معناست که در بین چهار تیپ از مؤلفه‌ها، این مؤلفه‌ها از اهمیت و اعتبار بالایی برخوردارند. بدین ترتیب، مهم‌ترین مفروضات اصلی مقاله حاضر تأیید و اثبات می‌گردد.

در بین مؤلفه‌های ارزشی - بینشی؛ تبلیغ و ترویج فرهنگ غنی اسلامی و شیعی، هم‌گرایی و وحدت جهان اسلام و اخوت اسلامی، معرفی و تبیین الگوی سیاسی و حکمرانی مترقی مبتنی بر معارف اسلامی (مردم‌سالاری دینی و ولایت فقیه)، تقویت اقتدار سیاسی جهان اسلام و تحکیم محور مقاومت علیه امپریالیسم و صهیونیسم، مهم‌ترین و با بیشترین درجه اهمیت شناخته شدند.

ارزیابی مؤلفه‌های نهادی - ساختاری، نشان می‌دهد که این تیپ از مؤلفه‌ها، با فاصله خیلی کمی از مؤلفه‌های ارزشی - بینشی قرار دارد که معنای این گزاره این است که صاحب‌نظران اهمیت نهادها و

ساختارهای مربوط به دیپلماسی فرهنگی را در مقایسه با سایر مؤلفه‌ها بیشتر می‌دانند و یا به عبارتی مؤثرتر می‌دانند. می‌توان این‌گونه استنباط کرد که دستگاه‌های متولی دیپلماسی فرهنگی، توانسته‌اند انتظارات صاحب‌نظران را برآورده سازند.

کمترین وزن و اهمیت به مؤلفه‌های مرتبط با روشی - برنامه‌ای اختصاص یافته که نشان می‌دهد لازم است در این حوزه، فعالیت جدی‌تری صورت گیرد.

منابع و مآخذ

۱. آشنا، حسام‌الدین و نادر جعفری هفت‌خوانی، ۱۳۸۶، «دیپلماسی عمومی و سیاست خارجی: پیوندها و اهداف»، *دوفصلنامه دانش سیاسی*، ش ۵.
۲. ابراهیمی‌فر، عبدالعلی، ۱۳۸۷، «بررسی علل واگرایی در منطقه خلیج فارس»، *مجله سیاست خارجی*، س ۱۲، ش ۲.
۳. بشیریه، حسین، ۱۳۷۹، *نظریه‌های فرهنگی در قرن بیستم*، تهران، مؤسسه فرهنگی آینده پویان.
۴. احمدی، حمید، ۱۳۳۶، *روابط فرهنگی جمهوری اسلامی ایران و همسایگان: مطالعه موردی: ترکیه*، تهران، پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
۵. _____، ۱۳۷۷، «آینده جنبش‌های اسلامی در خاورمیانه: طرح یک چهارچوب نظری»، *مطالعات خاورمیانه*، س ۵، ش ۲ و ۳.
۶. احمدی، کوروش، ۱۳۷۶، «سازمان کنفرانس اسلامی در شرایط جدید بین‌المللی»، *مجله سیاست خارجی*، س ۱۱، ش ۳.
۷. ادواردز، ب. م.، ۱۳۸۲، *سیاست و حکومت در خاورمیانه*، ترجمه رسول‌افضلی، تهران، بشیر علم و ادب.
۸. ارجینی، حسین، ۱۳۸۸، *استعمار فرانو*، تهران، مؤسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی.
۹. ازغندی، علیرضا، ۱۳۷۱، *نظام بین‌الملل: بازدارندگی و همپایگی استراتژیک*، تهران، قومس.
۱۰. اسپوزیتو، جان، ال، ۱۳۸۳، *انقلاب اسلامی ایران و بازتاب جهانی آن*، ترجمه محسن مدیر‌شانه‌چی، تهران، مرکز بازشناسی اسلام و ایران.
۱۱. اسمیت، فیلیپ، ۱۳۸۱، *درآمدی بر نظریه‌های فرهنگی*، ترجمه حسن پویان، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی.
۱۲. _____، ۱۳۸۳، *درآمدی بر نظریه فرهنگی*، ترجمه حسن پویان، تهران، دفتر پژوهش‌های فرهنگی.

۱۳. امام خمینی، روح الله، ۱۳۷۹، *صحیفه امام*، تهران، مؤسسه تنظیم و نشر آثار حضرت امام خمینی.
۱۴. ایبل و فریسی، ۱۹۸۹، *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*، ترجمه زهره سرحدی و دیگران، تهران، نشر آگه.
۱۵. ایوانز، گراهام و نونام، جفری، ۱۳۸۱، *فرهنگ روابط بین‌الملل*، ترجمه حمیرا مشیرزاده و حسین شریفی، تهران، نشر میزان.
۱۶. بشیریه، حسین، ۱۳۷۴، *جامعه‌شناسی سیاسی*، تهران، نشر نی.
۱۷. بیلینگتون، روزاموند، ۱۳۸۰، *فرهنگ و جامعه؛ جامعه‌شناسی فرهنگ*، ترجمه فریا عزیدفتری، تهران، نشر قطره.
۱۸. پزشکی، محمد و دیگران، ۱۳۸۳، *انقلاب اسلامی؛ چرایی و چگونگی آن*، قم، نشر معارف.
۱۹. پیرو، آلن، ۱۳۷۱، *فرهنگ علوم اجتماعی*، ترجمه باقر روحانی، تهران، کیهان.
۲۰. توال، فرانسوا، ۱۳۸۴، *ژئوپولیتیک*، ترجمه کتایون باصر، تهران، ویستار، ج ۲.
۲۱. توسلی، غلامعباس، ۱۳۸۳، *نظریه‌های جامعه‌شناسی*، تهران، انتشارات سمت.
۲۲. جعفری ارجمند، محمدجواد و مرتضی اسماعیلی، ۱۳۹۱، «جایگاه دیپلماسی عمومی در روابط ایران و کشورهای فارسی زبان»، *فصلنامه سیاست*، مجله دانشکده حقوق و علوم سیاسی دانشگاه تهران، ش ۳.
۲۳. جعفری، محمدتقی، ۱۳۷۷، *فرهنگ پیرو؛ فرهنگ پیشرو*، تهران، انتشارات علامه.
۲۴. چلبی، مسعود، ۱۳۷۵، *جامعه‌شناسی نظم*، تهران، نشر نی.
۲۵. حاجیانی، ابراهیم و حامد ایرانشاهی، ۱۳۹۳، *درآمدی بر دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران*، تهران، مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.
۲۶. حق‌پناه، جعفر و دیگران، ۱۳۹۳، *قدرت نرم ایران در آسیای مرکزی و قفقاز*، تهران، مؤسسه فرهنگی مطالعات و تحقیقات بین‌المللی ابرار معاصر تهران.
۲۷. حقیقی، رضا، ۱۳۸۶، *فرهنگ و دیپلماسی*، تهران، انتشارات المهدی.
۲۸. دهشیری، محمدرضا و سیدجلال دهقانی و بهنام سرخیل، ۱۳۹۱، *جایگاه تکافل و رفتارهای حمایت‌گرانه در دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران*، تهران، مؤسسه فرهنگی، هنری و انتشارات بین‌المللی الهدی.
۲۹. دهشیری، محمدرضا، ۱۳۹۰، *بازتاب مفهومی و نظری انقلاب اسلامی در روابط بین‌الملل*، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.

۳۰. _____، ۱۳۹۳، *دیپلماسی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران*، تهران، شرکت انتشارات علمی و فرهنگی.
۳۱. رضایی، علی اکبر، ۱۳۸۲، *ارائه مدل عملیاتی تبیین مؤلفه‌های تأثیرگذاری فرهنگی کشور بر ابعاد گوناگون سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران*، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
۳۲. رفیع پور، فرامرز، ۱۳۷۸، *آنا تومی جامعه*، تهران، شرکت سهامی انتشار.
۳۳. روح الامینی، محمود، ۱۳۶۸، *زمینه فرهنگ‌شناسی*، تهران، عطار.
۳۴. ریترز، ج.، ۱۳۷۱، *نظریه‌های جامعه‌شناسی*، ترجمه غروی زاد، تهران، جهاد دانشگاهی.
۳۵. سجادی پور، سید محمد کاظم، ۱۳۸۱، *سیاست خارجی ایران*، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
۳۶. سرمد، زهره و دیگران، ۱۳۷۶، *روش‌های تحقیق در علوم رفتاری*، تهران، نشر آگه.
۳۷. سریع‌القلم، محمود، ۱۳۷۹، *سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران: بازبینی نظری و پارادایم ائتلاف*، تهران، مرکز تحقیقات استراتژیک.
۳۸. _____، ۱۳۸۴، *ایران و جهانی شدن*، تهران، انتشارات مرکز تحقیقات استراتژیک.
۳۹. سلیمی، حسین، ۱۳۷۹، *فرهنگ‌گرایی، جهانی شدن و حقوق بشر*، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
۴۰. سنایی، مهدی، ۱۳۹۰، *روابط ایران و آسیای مرکزی*، تهران، دفتر مطالعات سیاسی و بین‌المللی.
۴۱. سیدآبادی، ملوک، ۱۳۸۴، *بررسی تطبیقی عملکرد فرهنگی دو دوره ریاست جمهوری هاشمی و خاتمی*، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
۴۲. شاه‌حسینی، محمد علی، ۱۳۸۳، *بررسی اثربخشی رشته‌های تحصیلی راینسان فرهنگی جمهوری اسلامی ایران بر مدیریت آنان در کشورهای آفریقایی (۸۲ - ۷۳)* و *ارائه الگوی مناسب برای آینده*، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
۴۳. صالحی امیری، سیدرضا و رزیتا سپهرنیا، ۱۳۹۴، *الگوی ارتقاء سرمایه فرهنگی در ایران*، تهران، ققنوس.
۴۴. صالحی امیری، سیدرضا و سعید محمدی، ۱۳۸۹، *دیپلماسی فرهنگی*، تهران، ققنوس.
۴۵. صالحی امیری، سیدرضا، ۱۳۸۶، *مفاهیم و نظریه‌های فرهنگی*، تهران، ققنوس.
۴۶. فولر، گراهام، ۱۳۷۳، *قبله عالم: ژئوپولیتیک ایران*، ترجمه عباس مخبر، تهران، نشر مرکز.
۴۷. کاظمی، سیدعلی اصغر، ۱۳۷۴، *روش و بینش در سیاست*، تهران، وزارت امور خارجه.

۴۸. گلشن یژوه، محمودرضا، ۱۳۸۹، «آسیب‌شناسی منابع و ابزارهای قدرت نرم جمهوری اسلامی ایران»، مجموعه مقالات دیپلماسی عمومی و سیاست خارجی، تهران، مرکز تحقیقات استراتژیک.
۴۹. گل محمدی، احمد، ۱۳۸۱، جهانی شدن: فرهنگ و هویت، تهران، نشر نی.
۵۰. گودرزی، علی محمد، ۱۳۸۰، اقتدار ملی در کلام رهبر معظم انقلاب اسلامی، تهران، معاونت فرهنگی و تبلیغ ستاد کل نیروهای مسلح.
۵۱. لر، مریم، ۱۳۸۲، بررسی علل عدم موفقیت فعالیت فرهنگی بین‌المللی در سازمان‌های دولتی موازی، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
۵۲. محمدی، منوچهر، ۱۳۶۶، اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران، امیرکبیر.
۵۳. _____، ۱۳۸۰، سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران: اصول و مسائل، تهران، دادگستر.
۵۴. _____، ۱۳۸۲، انقلاب اسلامی در مقایسه با انقلاب‌های فرانسه و روسیه، قم، نشر معارف.
۵۵. _____، ۱۳۸۶، آینده نظام بین‌الملل و سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران، وزارت امور خارجه.
۵۶. _____، ۱۳۹۰، انقلاب اسلامی، زمینه‌ها و پیامدها، قم، نشر معارف.
۵۷. _____، ۱۳۹۰، بازتاب جهانی انقلاب اسلامی، تهران، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.
۵۸. _____، ۱۳۹۴، مدیریت بحران در جمهوری اسلامی ایران (بحران‌های سیاسی - اجتماعی)، تهران، نشر معارف.
۵۹. محمدی‌فر، حشمت، ۱۳۹۲، راهبردهای دیپلماسی عمومی جمهوری اسلامی ایران در مقابله با نظام سلطه، تهران، دانشگاه جامع امام حسین علیه‌السلام.
۶۰. معینی، جهانگیر، ۱۳۸۷، نظریه و فرهنگ، تهران، مرکز مطالعات بین‌المللی.
۶۱. نای، جوزف، ۱۳۸۳، «قدرت نرم»، ترجمه محمود عسگری، فصلنامه راهبرد دفاعی، س ۲، ش ۶.
۶۲. _____، ۱۳۸۷، قدرت نرم و ابزارهای موفقیت در سیاست بین‌الملل، ترجمه سیدمحمد روحانی و مهدی ذوالفقاری، تهران، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام.
۶۳. نقیب‌زاده، احمد، ۱۳۸۱، تأثیر فرهنگ بر سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران، تهران، انتشارات وزارت امور خارجه.
۶۴. نگهداری، بابک، ۱۳۸۲، سیاست فرهنگی کشورهای جهان، تهران، دبیرخانه شورای عالی انقلاب فرهنگی.

- ۴۴ □ فصلنامه علمی - پژوهشی مطالعات انقلاب اسلامی، س ۱۴، پاییز ۱۳۹۶، ش ۵۰
۶۵. هادیان، ناصر، ۱۳۸۲، «سازهانگاری از روابط بین الملل تا سیاست خارجی»، *فصلنامه سیاست خارجی*، س ۱۷، ش ۴.
۶۶. هانتینگتون، ساموئل و لارنس هریسون، ۱۳۸۳، *اهمیت فرهنگ*، ترجمه انجمن توسعه و مدیریت ایران، تهران، انتشارات امیرکبیر.
۶۷. هومن، حیدرعلی، ۱۳۶۶، *پایه‌های پژوهش در علوم رفتاری*، تهران، پارسا.
۶۸. الهی، همایون، ۱۳۶۷، *امپریالیسم و عقب ماندگی*، تهران، اندیشه.
۶۹. _____، ۱۳۸۳، *شناخت ماهیت و عملکرد امپریالیسم*، تهران، قومس.
۷۰. والرشتاین، ایمانوئل، ۱۳۷۷، *سیاست و فرهنگ در نظام متحول جهانی (ژئوپولیتیک و ژئوکالچر)*، ترجمه پیروز ایزدی، تهران، نشر نی.
۷۱. البوت، تی.اس.، ۱۳۸۱، *درباره فرهنگ*، ترجمه حمید شاهرخ، تهران، نشر مرکز.
۷۲. یوسفی، قدرت‌الله، ۱۳۸۱، *راهبردهای فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در آسیای مرکزی با رویکردی بر محصولات فرهنگی سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی در جمهوری تاجیکستان*، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات.
73. Alderighi, M., and Lorenzini, E., 2011, "cultural goods, cultivation of taste, satisfaction and increasing marginal utility during vacations", *Journal of cultural Economics*.
74. Aschaffenburg, K., and Maas, I., 1997, "Cultural and educational Careers: The Dynamics of Social Reproduction", *American Sociological Review*, 62 (4).
75. Clarke, P., and Eastgate, A., 2011, Cultural capital, Life Course Perspectives and Western Front Battlefield tours", *Journal of tourism and Cultural Change*, 9.
76. Fernandes, L., 2000, "Nationalizing, the Global: Media images, cultural politics and the middle class in India", *Media*, *Culture and Society*, 22 (5).
77. Kramer, Martin, 1987, *Intruduction in Shiism, Resistance and Revolution*, london, west view Press.
78. Ocaak, Ahhmet Yashar, 2011, *The Babai Uprising: The Historical Background of Alevism or the Establishment of Turkish - Islamic Heterodoxy in Anatolia*, Istanbul, Dergah Yayinlari.
79. Peter, Andrew, 1992, *Ethnic Groups in the Republic of Turkey*, Istanbul, Ant Yayinlari.